

Lidia Pasich

Jak oceniać, aby podnieść wyniki kształcenia uczniów

Ocenianie kształtujące w praktyce

Tekst: Lidia Pasich

Nauczyciel konsultant w Świętokrzyskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach, edukator. Inicjatorka działań związanych ze wspieraniem i rozwijaniem uzdolnień w woj. świętokrzyskim; autorka programu pracy z uczniem zdolnym pt. „Taki jak Mozart” oraz koncepcji certyfikatu dla szkół Szkoła Pięknych Umysłów, programów dla nauczycieli przygotowujących do pracy z uczniem uzdolnionym humanistycznie pn. Polonistyczna Dolina; koordynator Wojewódzkiego Tygodnia Kultury Języka w województwie świętokrzyskim. Autorka różnorodnych działań dotyczących oceniania kształtującego, w tym projektu kompleksowego wspomaganie szkół i placówek w zakresie oceniania kształtującego Jak oceniać, aby podnieść wyniki kształcenia uczniów – ocenianie kształtujące w praktyce. Współautorka podręczników do kształcenia literackiego do szkoły podstawowej oraz artykułów z dziedziny zdolności, oceniania kształtującego i metodyki języka polskiego.

Konsultacja merytoryczna:

Anna Płusa

Redakcja i korekta:

Małgorzata Skibińska

Projekt okładki:

Barbara Jechalska

Redakcja techniczna i skład:

Małgorzata Skibińska

Warszawa 2018

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji

Creative Commons – Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC-BY-NC)

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

www.ore.edu.pl

Spis treści

Wstęp	4
Wybór szkoły – ocenianie kształtujące w praktyce - zaplanowanie procesu	4
Przebieg wspomagania, czyli przebieg procesu	5
Ewaluacja wspomagania – prezentacja wyników ankiet ewaluacyjnych opracowanych na potrzeby wspomagania	7
Cele w języku ucznia i kryteria	8
Pytania.....	9
Informacja zwrotna.....	11
Ocena koleżeńska.....	11
Samoocena uczniów	11
Współpraca w grupie	12
Podsumowanie realizacji programu	13
Zalety dla uczniów – podsumowanie (ogólna refleksja rady pedagogicznej)	13
Zalety dla nauczycieli – podsumowanie (ogólna refleksja rady pedagogicznej)	14
Trudności, jakie towarzyszą w stosowaniu OK (ogólna refleksja rady pedagogicznej)	14
Wpływ udziału w programie na pracę szkoły (ogólna refleksja rady pedagogicznej)	14
Zalety – dosłowne wypowiedzi nauczycieli	14
Ocena programu – podsumowanie – wypowiedzi nauczycieli.....	15
Wnioski.....	16

Wstęp

Idea oceniania kształtującego (OK) istnieje w polskiej przestrzeni edukacyjnej od kilkunastu lat, natomiast na świecie znana jest od 1967 roku. Do jego powstania przyczyniły się refleksje ewaluacyjne amerykańskiego filozofa Michaela Scrivena, który zauważył, że krytyki pewnych założeń i działań należy dokonywać na bieżąco, w miarę postępu ucznia¹.

Ważną rolę w promowaniu idei oceniania kształtującego odegrały Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli (obecnie Ośrodek Rozwoju Edukacji) oraz Centrum Edukacji Obywatelskiej. Nauczycielki konsultantki Świętokrzyskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Lidia Pasich i Maria Myzik, uczestniczyły w 2005/2006 r. w projekcie pilotażowym zorganizowanym we współpracy z wymienionymi instytucjami, w którym wzięło udział 10 szkół z Polski.

Koncepcja oceniania kształtującego wiąże się ze zmianą stylu nauczania oraz ze zmianą struktury lekcji, która powinna uwzględniać wybrane świadomie elementy OK² lub stosowanie ich wszystkich w celu uzyskania lepszych efektów kształcenia.

Wybór szkoły – ocenianie kształtujące w praktyce – zaplanowanie procesu

Szkoła Podstawowa im. Stefana Żeromskiego w Chmielniku zgłosiła chęć wprowadzenia oceniania kształtującego w swojej placówce. Nauczyciele tej szkoły poszukiwali rozwiązań, które pomogłyby im podnieść wyniki kształcenia uczniów. Wspólnie z dyrekcją wybrali formę wspomagania „Jak oceniać, aby podnieść wyniki kształcenia uczniów – ocenianie kształtujące w praktyce”. Idea kompleksowego wspomagania szkoły w tej dziedzinie została zrealizowana w roku szkolnym 2016/2017, zgodnie z Rozporządzeniem MEN z dnia 29 września 2016 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz.U. z 2016 r., poz. 1591). Szkoła zatrudnia około 60 nauczycieli, w procesie wspomagania wzięło udział około 30.

W czasie wstępnego spotkania z dyrekcją i radą pedagogiczną szkoły odbyła się dyskusja na temat koncepcji wdrożenia oceniania kształtującego w szkole. Osoby wspierające szkołę – L. Pasich i M. Myzik, zaprezentowały warunki wspomagania, które oferuje Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli.

Ustalenia logistyczne, jakie zostały podjęte:

- I część wspomagania: 15 godzin szkoleń dla nauczycieli (5 razy po 3 godz. na każdy element oceniania kształtującego);

¹ M. Choroszczyńska, K. Stróżyński (red.), *Ocenianie kształtujące po polsku. Kurs dla doradców metodycznych – teoria i praktyka*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2010.

² Główne elementy OK wchodzące w skład rozbudowanych strategii to: cele w języku ucznia i kryteria sukcesu, pytania kluczowe, ocena koleżeńska, informacja zwrotna, samoocena budująca świadomość uczniów na temat własnego procesu uczenia się.

- II część wspomagania: wprowadzenie poszczególnych elementów oceniania kształtującego w ciągu całego roku szkolnego – transfer wiedzy i umiejętności zdobytych w czasie szkoleń;
- III część wspomagania: 1 godz. posumowanie i ewaluacja wspomagania.

W czasie pięciu cyklicznych spotkań nauczyciele zostali przygotowani przez prowadzące do transferu następujących strategii oceniania kształtującego w pracy dydaktycznej:

1. Określanie i wyjaśnianie uczniom celów uczenia się i kryteriów sukcesu.
2. Organizowanie w klasie dyskusji, zadawanie pytań i zadań dających informacje, czy i jak uczniowie się uczą.
3. Udzielanie uczniom takich informacji zwrotnych, które umożliwiają ich widoczny postęp.
4. Umożliwianie uczniom korzystania wzajemnie ze swojej wiedzy i umiejętności.
5. Wspomaganie uczniów, by stali się autorami procesu własnego uczenia się.

Przebieg wspomagania

Każda strategia oceniania kształtującego została zaprezentowana z dwóch perspektyw: psychologicznej oraz dydaktycznej. Było to bardzo ważne, ponieważ utwierdzało nauczycieli w tym, że taki styl pracy i działania daje korzyści nie tylko w sferze dydaktycznej (lepsze wyniki kształcenia), ale i w sferze psychologicznej (lepsze i zdrowsze relacje w różnych konfiguracjach między uczniami, nauczycielami i rodzicami).

Każde spotkanie stwarzało również okazję, aby poznać najnowsze odkrycia i badania z dziedziny psychologii i pedagogiki twórczości, oceniania, komunikacji międzyludzkiej, strategii dydaktycznych, neurodydaktyki itp. i ich znaczenia w złożonym procesie dydaktycznym. Szkolenie miało określoną konstrukcję:

- I część: ciekawa i inspirująca wiedza z dziedziny OK oraz dziedzin wspierających tę ideę,
- II część: podanie konkretnych przykładów zastosowania wiedzy w praktyce,
- III część: wykonywanie ćwiczeń indywidualnych lub grupowych na podstawie własnych doświadczeń,
- IV część: zadanie pracy domowej polegającej na implementacji nowej wiedzy i umiejętności w pracy z uczniami (weryfikowanej na następnym spotkaniu).

W czasie spotkania dotyczącego pierwszej strategii OK – **konstruowania celów w języku ucznia oraz kryteriów sukcesu** potwierdzających osiągnięcie tych celów, nauczyciele poznali i ćwiczyli efektywne strategie planowania osadzone w teorii programowania neurolingwistycznego. Omówiono m.in. zagadnienia: jak pod względem językowym budować cele, po czym poznamy, że cele zostały osiągnięte, a także słynne celowe ćwiczenie K.A. Ericssona –

deliberate practise (opisane przez Artura Króla w publikacji *Talent nie istnieje*³), które wskazuje, jak osiągnąć mistrzostwo w realizacji własnych planów.

W czasie spotkania dotyczącego **organizowania dyskusji i formułowania pytań kluczowych** nauczyciele poznali i ćwiczyli metodologię redagowania i zadawania pytań. Zrozumieli, że ćwiczenie umiejętności zadawania pytań przez uczniów kształtuje procesy poznawcze, m.in. myślenie twórcze, myślenie krytyczne, myślenie pytajne (termin prof. K. J. Szmidta⁴) oraz kształtuje osobowość i postawę twórczą uczniów. Szczególny nacisk został położony na konstruowanie pytań zgodnie z taksonomią B. Blooma⁵ ze względu na zrozumienie wartości pytań dotyczących procesów intelektualnych takich jak: analiza, synteza, wartościowanie, wnioskowanie, zastosowanie, ewaluowanie. Sztuka zadawania pytań jest tematem pasjonującym i celem tego spotkania było uświadomienie nauczycielom, że to głównie uczniowie powinni zadawać pytania i uczyć się tej umiejętności w bezpiecznej atmosferze.

W czasie spotkania dotyczącego **informacji zwrotnej oraz oceny koleżeńskiej** nauczyciele dowiedzieli się, na czym powinien polegać dialog nauczyciela z uczniem, aby efekty tej rozmowy były satysfakcjonujące dla obydwu podmiotów. Informacja zwrotna, nazywana śniadaniem mistrzów, to sztuka rozmowy na najwyższym poziomie komunikacji międzyludzkiej. Uczestnicy spotkania zrozumieli,

- na czym polegają błędy atrybucji, m.in. efekt hello/efekt Galatei, efekt rogów/efekt Golema;
- czym jest samospełniające się proroctwo, czyli efekt Pigmaliona;
- jak odróżnić krytykę konstruktywną od dekonstruktywnej;
- jaki jest wpływ informacji zwrotnej na motywację uczniów;
- jak ważną w niej rolę pełni komunikacja niewerbalna.

Kluczowym celem tego spotkania było redagowanie informacji zwrotnej zgodnie z zasadą: najpierw plusy, potem braki, następnie sugestie, jak poprawić i gdzie znaleźć informacje umożliwiające poprawę. Uczestnicy brali udział w ćwiczeniach biernego i aktywnego słuchania, analizowali je na poziomie emocji i intelektu. Celowość i skuteczność tych działań potwierdzają badania Johna Hattiego: „przekazywanie uczniom informacji zwrotnej jest jedną z najbardziej efektywnych interwencji, spośród wielu innych, w proces edukacyjny”⁶.

³A. Król, *Talent nie istnieje*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2012.

⁴K.J. Szmidt, *Trening twórczości. Podręcznik dla pedagogów, psychologów i trenerów grupowych*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2013.

⁵B.S. Bloom (red.), *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals*, Susan Fauer Company, Inc., 1956, s. 201–207.

⁶ Profesor John Hattie z Auckland University z Nowej Zelandii przez 15 lat analizował wraz ze swoim zespołem badania naukowe z zakresu edukacji, jakie pojawiły się w tym czasie na świecie. Przystudiował ponad 800 sześćdziesięciu badań tendencji w edukacji, w tym 50 tysięcy badań obejmujących ponad 200 milionów uczniów w wieku od 4 do 20 lat. Zespół Hattiego próbował ustalić, co tak naprawdę ma wpływ na osiągnięcia uczniów, porównując efekty różnych interwencji i układając je na jednej skali. Wskazał 11 czynników, które najmocniej pozytywnie oddziałują na uczenie się uczniów; tj. ich rozmiar efektu znajduje się powyżej 0,4. Więcej informacji:

W czasie spotkania dotyczącego wspomagania uczniów, by stali się odpowiedzialnymi autorami procesu swojego uczenia się, kluczowym elementem jest kształtowanie samooceny. Nauczyciele zrozumieli znaczenie tego pojęcia w aspekcie psychologicznym. Dowiedzieli się, jak zachowuje się i myśli o sobie uczeń z niską, zawyżoną i adekwatną samooceną oraz jakie to ma znaczenie dla procesu dydaktycznego. Obiektywna postawa wobec samego siebie to warunek osiągania sukcesów w szkole i w życiu. Zdroworozsądkowe podejście do siebie bazujące na wyznaczonych standardach (kryteriach) i własnych wynikach/osiągnięciach umożliwia uczniom racjonalne działanie i sensowne podejmowanie decyzji. Aby tak ukształtować ucznia, nauczyciele analizowali różnorodne arkusze samooceny, ćwiczyli urozmaicone techniki samooceny, np.

- zdania niedokończone,
- zdania podsumowujące,
- światłą drogowe,
- ocenianie trudności,
- tak – nie,
- test samokontroli,
- technika małych kroków,
- portfolio.

Analizowali też studia przypadków sprawdzonych rozwiązań w fińskich i brytyjskich szkołach.

Należy nadmienić, że w czasie każdego z tych spotkań systematycznie stosowano metody pracy grupowej, współdziałania w celu wykorzystania własnych zasobów w procesie uczenia się. Każdy z nas, tak jak każdy z uczniów, ma bowiem określoną wiedzę i doświadczenie, które nadbudowuje, rozwija i pogłębia zgodnie z ideą konstruktywizmu.

Ewaluacja wspomagania – prezentacja wyników ankiet ewaluacyjnych opracowanych na potrzeby wspomagania

Projekt ewaluacji dostosowany do realizowanych działań został opracowany przez Marylę Myzik. Zakładał uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania kluczowe:

- Które zasady oceniania kształtującego stosowane są na lekcjach?
- Jak stosowanie OK wpływa na uczenie się uczniów?

Zastosowano następujące metody zbierania danych:

- ankieta on-line dla uczniów, którzy otrzymali następujące polecenie: Określ częstotliwość występowania na lekcjach opisanych niżej sytuacji... (zostało zaprezentowanych 14 sytuacji); uzyskano odpowiedzi od 115 uczniów;

[Hattie Ranking: 252 Influences And Effect Sizes Related To Student Achievement](#) [online, dostęp dn.: 28.04.2018].

- ankieta on-line dla nauczycieli, która zawierała siedem pytań otwartych i zamkniętych; uzyskano odpowiedzi od 20 nauczycieli.

W celu uzyskania właściwego obrazu wyników zestawiono obok siebie odpowiedzi uczniów i nauczycieli.

Cele w języku ucznia i kryteria

- Nauczyciele podają nam cele lekcji (wiem, czego się będę uczyć na lekcji).
Uczniowie odpowiedzieli: zawsze – 81,74 proc., często – 16,52 proc., czasami – 1,74 proc., rzadko – 0 proc., nigdy – 0 proc.
- Podaję uczniom cele lekcji w sposób dla nich zrozumiały.
Nauczyciele odpowiedzieli: na wszystkich lekcjach – 40 proc. na większości lekcji – 55 proc., na około połowie lekcji – 5 proc., na nielicznych lekcjach – 0 proc., nigdy – 0 proc.
- Nauczyciele sprawdzają, czy cel lekcji został osiągnięty.
Uczniowie odpowiedzieli: zawsze – 71 proc., często – 26 proc., czasami – 2 proc., rzadko – 1 proc., nigdy – 0 proc.
- Podsumowuję z uczniami osiągnięcie przez nich celów lekcji.
Nauczyciele odpowiedzieli: na wszystkich lekcjach – 6 proc., na większości lekcji – 11 proc., na około połowie lekcji – 3 proc., na nielicznych lekcjach – 0 proc., nigdy – 0 proc.
- Podaję uczniom kryteria do lekcji.
Nauczyciele odpowiedzieli: na wszystkich lekcjach – 4 proc., na większości lekcji – 12 proc., na około połowie lekcji – 4 proc., na nielicznych lekcjach – 0 proc., nigdy – 0 proc.
- Wiem, co powinienem/powinnaś umieć po lekcji.
Uczniowie odpowiedzieli: zawsze – 86 proc., często – 13 proc., czasami – 1 proc., rzadko – 0 proc., nigdy – 0 proc.
- Moi uczniowie wiedzą, co powinni umieć po każdej lekcji.
Nauczyciele odpowiedzieli: na wszystkich lekcjach – 11 proc., na większości lekcji – 9 proc., na około połowie lekcji – 0 proc., na nielicznych lekcjach – 0 proc., nigdy – 0 proc.
- Nauczyciele na lekcji rozmawiają z nami o tym, czego się nauczyliśmy.
Uczniowie odpowiedzieli: zawsze – 50 proc., często – 45 proc., czasami – 3 proc., rzadko – 0 proc., nigdy – 1 proc.
- Na lekcjach rozmawiam z uczniami o tym, czego się uczą.
Nauczyciele odpowiedzieli: na wszystkich lekcjach – 11 proc., na większości lekcji – 9 proc., na około połowie lekcji – 0 proc., na nielicznych lekcjach – 0 proc., nigdy – 0 proc.
- Uczniowie układają wspólnie z nauczycielem kryteria do prac, które będą wykonywać
Uczniowie odpowiedzieli: zawsze – 44 proc., często – 31 proc., czasami – 22 proc., rzadko – 3 proc., nigdy – 0 proc.
- Proszę podać przykład pracy, do której wspólnie z uczniami układane były kryteria.

• Kryteria do sprawdzianu, prac klasowych (4 osoby). • Prezentacja multimedialna. • Portfolio. • Układanie wiersza. • Redagowanie zawiadomienia. • Tworzenie reklam. • „Pani Wiosna” – praca plastyczna. • Zagrożenia ekologiczne. • Jak powstaje roztwór wodny? • Kim jest Duch Święty? • Zamiana jednostek długości i masy. • Warszawa – stolica Polski. Kryteria: znam i rozpoznaję zabytki Warszawy, potrafię opisać pomnik Fryderyka Chopina.	• Zadawanie pytań i udzielanie odpowiedzi w czasie <i>present perfect</i>. • Użycie czasownika <i>can</i> w pytaniach i przeczeniach. • Znam słownictwo związane z pogodą. • Wspólnie układaliśmy kryteria do pracy „reklamującej czworokąty”. Uczniowie w parach układali kryteria do zadań polegających na zaznaczaniu punktów w układzie współrzędnych. • Na zajęciach matematycznych: dodawanie w zakresie 20 z przekroczeniem progu – ustaliliśmy dwa kryteria: 1. Pierwszą liczbę dopełniam do 10. 2. Bezbłędnie obliczam i podaję wynik.
---	---

Pytania

- Nauczyciele zadają pytania, które zmuszają mnie do myślenia.
Uczniowie odpowiedzieli: zawsze – 54,8 proc., często – 34,8 proc., czasami – 8,79 proc., rzadko – 1,72 proc., nigdy – 0 proc.
- Pytania, które zadają uczniom, zmuszają ich do myślenia.
Nauczyciele odpowiedzieli: na wszystkich lekcjach – 50 proc., na większości lekcji – 50 proc., na około połowie lekcji – 0 proc., na nielicznych lekcjach – 0 proc., nigdy – 0 proc.
- Daję uczniom czas na zastanowienie się nad odpowiedzią na pytanie.
Nauczyciele odpowiedzieli: na wszystkich lekcjach – 13 proc., na większości lekcji – 7 proc., na około połowie lekcji – 0 proc., na nielicznych lekcjach – 0 proc., nigdy – 0 proc.
- Nauczyciele zachęcają nas do zadawania pytań dotyczących omawianych zagadnień.
Uczniowie odpowiedzieli: zawsze – 64 proc., często – 20 proc., czasami – 10 proc., rzadko – 0 proc., nigdy – 0 proc.
- Zachęcam uczniów do zadawania pytań dotyczących omawianych zagadnień.
Nauczyciele odpowiedzieli: na wszystkich lekcjach – 12 proc., na większości lekcji – 8 proc., na około połowie lekcji – 0 proc., na nielicznych lekcjach – 0 proc., nigdy – 0 proc..
- Proszę podać dwa przykłady pytań kluczowych, które zastosował(a) Pani/Pan na lekcjach.

• Dlaczego powinniśmy ograniczyć korzystanie z internetu? • Żyjemy po to, aby jeść, czy jemy po to, aby żyć? • Dlaczego <i>full english breakfast</i> jest <i>full</i>?	• Co decyduje o atrakcyjności prezentacji multimedialnej? • Być czy mieć? • Czy każdy ma piętę Achillesa? • Czy byłoby życie bez słońca?
---	---

• Jeśli <i>use</i> oznacza używać, to co oznacza <i>useful</i> i <i>useless</i>? Czy wszystkie połączenia dwóch wyrazów zawsze znaczą to, co nam się wydaje? • Czy waszymi telefonami można przykryć podłogę w sali matematycznej? • Czy można podzielić po równo 2 tabliczki czekolady pomiędzy 5 osób? • Jak narysować klasę na kartce? • Adam i Tomek kupili jednakowe torty urodzinowe. Adam zaprosił 7 kolegów, a Tomek 15. Przez kogo chciałbyś być zaproszony?	• Co by się stało, gdyby nie było siły tarcia? • Dlaczego w czasie burzy najpierw widzimy błysk, a później słyszymy grzmot? • Kiedy cukier rozpuszcza się w herbacie najszybciej? • Co by było bez działania Ducha Świętego? • Co by było, gdyby Pan Jezus pozostał na ziemi i nie wniebowstąpił? • Dlaczego powinniśmy oglądać filmy historyczne? • Dlaczego godłem Polski jest Orzeł Biały? • Dlaczego doszło do rozbiorów Polski? • Czy warto czytać gazety? Dlaczego? • Czy warto czytać książki? Dlaczego?
---	--

- Jak praca z pytaniami kluczowymi na lekcji wpłynęła na zainteresowanie uczniów lekcją?
 - Zwiększyła ich zainteresowanie tematem (aktywność, ciekawość, zainteresowanie).
 - (Pytania) pobudzały wszystkich do samodzielnego myślenia i poszukiwania odpowiedzi.
 - (Uczniowie) dostrzegają zastosowanie praktyczne zdobywanej wiedzy.
 - Zainspirowała uczniów do szukania odpowiedzi w różnych źródłach informacji.
 - Uczniowie czekali z napięciem na moje wnioski, choć samodzielnie wykazali chęć poszukiwania odpowiedzi.
 - Chęć przedstawienia rówieśnikom swoich umiejętności.
 - (Uczniowie) zrozumieli, jak potrzebna jest wiedza historyczna w życiu codziennym.
 - (Uczniowie) uświadomili sobie, że w życiu bardzo przydaje się czytanie gazet i książek.
 - Wszyscy niemal ścigali się z udzielaniem odpowiedzi, nawet dzieci, które zwykle nie zgłaszają się na lekcjach matematyki.
 - Uczniowie bardzo szybko starali się odpowiedzieć na zadawane pytania, nie zawsze odpowiedzi były trafne, nie mniej jednak sposób myślenia i chęć poznania odpowiedzi zaciekał uczniów.

Informacja zwrotna

- Otrzymuję informację zwrotną do moich prac.

Uczniowie odpowiedzieli: zawsze – 87,826 proc., często – 9,56510 proc., czasami – 2,6093 proc., rzadko – 0 proc., nigdy – 0 proc.

- Ile razy w ciągu ostatniego miesiąca Pani/Pana uczniowie otrzymali od Pani/Pana pisemną informację zwrotną?

Nauczyciele odpowiedzieli: 4 i więcej – 20 proc., 3 razy – 15 20 proc., 2- razy 35 proc., 1 raz – 30 proc., w ogóle – 0 proc.

- Dzięki informacji zwrotnej wiem, co i jak powinnam/powinienem poprawić w mojej pracy.

Uczniowie odpowiedzieli: zawsze – 88 proc., często – 11 proc., czasami – 1 proc., rzadko – 0 proc., nigdy – 0 proc.

- Czy uczniowie poprawiają swoje prace według udzielonych przez Panią/Pana wskázówek?

Nauczyciele odpowiedzieli: wszyscy lub prawie wszyscy uczniowie – 15 proc., większość uczniów – 60 proc., około połowy uczniów – 10 proc., mniej niż połowa uczniów – 15 proc., żaden lub prawie żaden uczeń – 0 proc., nie stosuję pisemnej informacji zwrotnej – 0 proc.

- Wiem, które prace nauczyciel będzie oceniał informacją zwrotną, a które stopniem.

Uczniowie odpowiedzieli: zawsze – 52 proc., często – 27 proc., czasami – 11 proc., rzadko – 3 proc., nigdy – 0 proc.

- Czy mówi Pani/Pan swoim uczniom, które prace będą ocenione stopniem, a które informacją zwrotną?

Nauczyciele odpowiedzieli: zawsze – 40 proc., często – 45 proc., czasami – 15 proc., rzadko – 0 proc., nigdy – 0 proc.

Ocena koleżeńska

- Na lekcjach oceniamy nawzajem z kolegami swoje prace.

Uczniowie odpowiedzieli: zawsze – 38 proc., często – 30 proc., czasami – 20 proc., rzadko – 11 proc., nigdy – 1 proc.

- Na lekcjach stosuję ocenę koleżeńską.

Nauczyciele odpowiedzieli: na wszystkich lekcjach – 3 proc., na większości lekcji – 6 proc., na około połowie lekcji – 7 proc., na nielicznych lekcjach – 4 proc., nigdy – 0 proc.

Samooocena uczniów

- Nauczyciele zachęcają nas do samoooceny.

Uczniowie odpowiedzieli: zawsze – 28 proc., często – 49 proc., czasami – 17 proc., rzadko – 7 proc., nigdy – 0 proc.

- Stwarzam uczniom możliwość samoooceny

Nauczyciele odpowiedzieli: na wszystkich lekcjach – 3 proc., na większości lekcji – 13 proc., na około połowie lekcji – 3 proc., na nielicznych lekcjach – 1 proc., nigdy – 0 proc.

Współpraca w grupie

- Na lekcjach pracujemy w grupach i w parach.

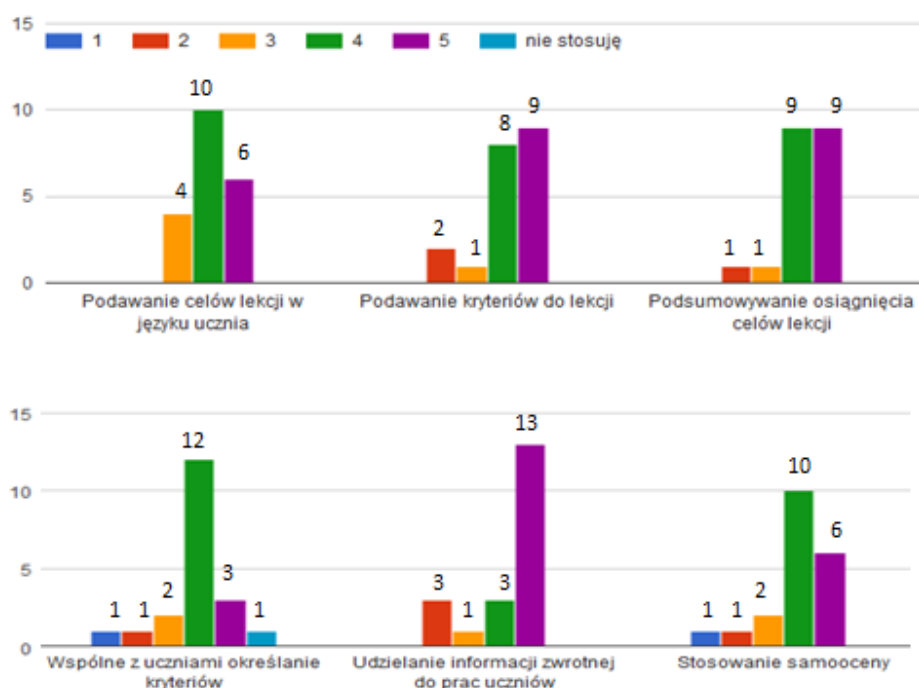
Uczniowie odpowiedzieli: zawsze – 12 proc., często – 53 proc., czasami – 29 proc., rzadko – 6 proc., nigdy – 0 proc..

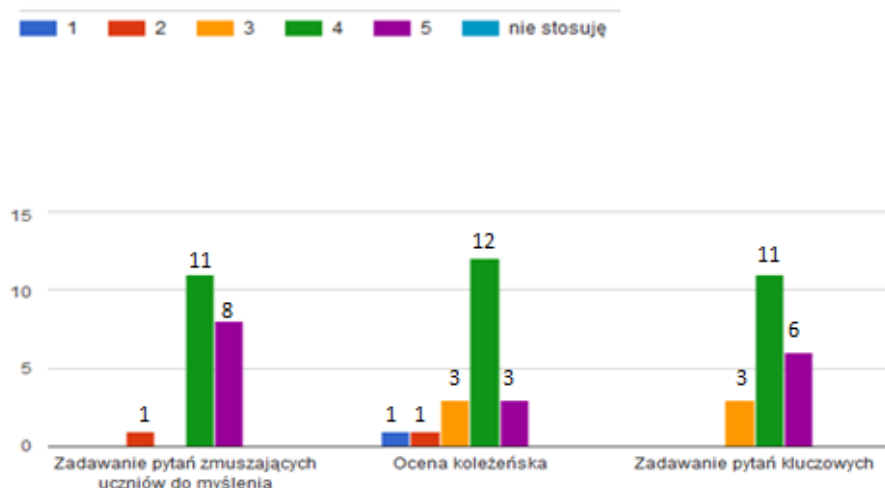
- Organizuję uczniom pracę w grupach i w parach.

Nauczyciele odpowiedzieli: na wszystkich lekcjach – 4 proc., na większości lekcji – 9 proc., na około połowie lekcji – 4 proc., na nielicznych lekcjach – 3 proc., nigdy – 0 proc.

- Proszę ocenić wdrożone przez Panią/Pana elementy oceniania kształtującego pod kątem ich wpływu na efektywność nauczania/uczenia się uczniów na lekcji.

1 – oznacza najmniejszy wpływ, 5 – oznacza największy wpływ.

Rys. 1. Wykresy.

- Atmosfera na lekcjach sprzyja uczeniu się (dobrze mi się uczy na lekcjach). Nauczyciele odpowiedzieli: zawsze – 32 proc., często – 50 proc., czasami – 7 proc., rzadko – 1 proc., nigdy – 0 proc.

Podsumowanie realizacji programu

- Proszę podzielić się z prowadzącymi swoimi uwagami dotyczącymi realizacji programu wdrażania oceniania kształtującego w pracy szkoły.

Ogólne refleksje rady pedagogicznej

Zalety OK dla uczniów – podsumowanie

- Podnosi osiągnięcia uczniów (4 osoby) (szczególnie mniej zdolnych).
- Wzrasta zaangażowania uczniów (4 osoby).
- Lekcje są bardziej atrakcyjne dla uczniów.
- Ułatwia uczniom naukę.
- Wzrasta poczucie bezpieczeństwa uczniów.
- Wprowadza poczucie sensowności lekcji.
- Wprowadza poczucie sprawiedliwości oceniania.
- Wzrasta motywacja do nauki.
- Uczniowie są świadomi, że efekty uczenia się zależą od nich.
- Wzrasta poczucie własnej wartości uczniów.
- Wzrasta wiara, że braki można nadrobić.
- Uczniowie są bardziej odpowiedzialni za uczenie się.

Zalety OK dla nauczycieli – podsumowanie

- Porządkuje sposób przekazywania materiału.
- Nauczyciel dostrzega efekty swojej pracy.
- Poprawia relacje nauczyciel–uczeń.
- Nauczyciel monitoruje proces uczenia się uczniów.

Trudności, jakie towarzyszą w stosowaniu OK

- Jest czasochłonne (6 osób).
- Duże znaczenie stopni w szkole.
- Początkowo pojawia się dystans uczniów do celów, kryteriów.
- Bardzo często brakuje czasu na stosowanie wszystkich elementów OK. Nadal dla większości uczniów szkoły ważny jest stopień.
- Początki wdrażania oceniania kształtującego w moich klasach były trudne. Nowa forma podania celu „będziesz umiał” oraz „nacobezu” wywoływały uśmiech na twarzach uczniów.
- (...) przygotowanie się do prowadzenia lekcji jest pracochłonne oraz czasochłonne jeśli chodzi o pisanie komentarzy w formie informacji zwrotnej.

Wpływ udziału w programie na pracę szkoły

- Poprawa współpracy między nauczycielami.
- Nauczyciele dzielą się swoimi doświadczeniami.
- Dzięki realizacji programu wzrosła współpraca między nauczycielami, natomiast uczniowie stali się bardziej odpowiedzialni za własną naukę.
- Myślę, że nauczyciele z wielkim zaangażowaniem wdrażają ocenianie kształtujące i chętnie dzielą się swoją wiedzą i spostrzeżeniami. Wymieniają się swoimi doświadczeniami i podnoszą efektywność procesu nauczania.

Zalety – wypowiedzi nauczycieli

- „Zarówno uczniowie, jak i rodzice szybko przekonali się, że cele sformułowane w języku ucznia i podawane kryteria bardzo pomagają w nauce. Moim zdaniem ocenianie kształtujące sprzyja poprawie jakości nauczania. Najczęściej i najchętniej stosowanymi przeze mnie elementami OK są: informacja zwrotna, zasada niepodnoszenia rąk, metoda zdań podsumowujących, technika świateł drogowych”.
- „Z pewnością OK wymaga zwiększonego wysiłku od nauczyciela, ale jest ono warte zachodu, ponieważ uczniowie są bardziej świadomi tego, że to, co umieją i wiedzą, zależy w dużej mierze od nich”.
- „Ocenianie kształtujące jest bardzo efektywnym sposobem podnoszenia osiągnięć uczniów; uczniowie aktywnie angażowani są w lekcję”.
- „Dzięki ocenianiu kształtującemu rozpoznam, jak przebiega proces uczenia się”.

- „Dostrzegam ogromne zalety wdrażania oceniania kształtującego. Jest ono bardzo efektywnym sposobem podnoszenia osiągnięć uczniów, zwłaszcza w pracy z uczniami mającymi trudności w nauce”.
- „Mimo początkowej dużej ilości pracy OK jest niezwykle przydatnym narzędziem ułatwiającym naukę uczniom, ale również pozwalającym uporządkować przekazywanie materiału w łatwy i przystępny sposób oraz monitorowanie osiągnięć uczniów na bieżąco”.
- „Realizacja oceniania kształtującego ma bardzo dobry wpływ na uczniów oraz na pracę nauczyciela. Efekty są widoczne już po kilku lekcjach. Uczniowie znają kryteria oceniania, nacobezu, czują się bezpiecznie, uczeń ma poczucie sensowności lekcji, wie, że jest sprawiedliwie oceniony. Nauczyciel widzi efekty swojej pracy, wzmacnia motywację ucznia oraz lepiej układa się współpraca z uczniami”.
- „Stosowanie oceniania kształtującego wpływa na wzrost zainteresowania uczniów zagadkami, a przez to wzrasta poziom przyswajanej wiedzy i umiejętności. Uczniowie osiągają lepsze oceny, czyli mają większe sukcesy. Wzrasta poczucie ich wartości. Uczniowie wiedzą, jak uzupełniać luki w wiadomościach i umiejętnościach, mają poczucie, że chwilowe niepowodzenia da się nadrobić”.
- „Wdrażanie zdobytej wiedzy w pracy z uczniami wymagało dużo pracy, ale myślę, że powoli zaczyna ona przynosić efekty w postaci większego zaangażowania uczniów w proces nauczania i uczenia się”.
- „Wdrażanie programu oceniania kształtującego podnosi jakość pracy szkoły. Lekcje są zrozumiałe dla uczniów i bardziej atrakcyjne”.
- Uważam, że realizacja oceniania kształtującego podnosi jakość pracy szkoły, poziom lekcji oraz aktywność i zaangażowanie dzieci w procesie uczenia się”.
- „Bardzo dobra metoda oceniania”.
- „Na pewno korzystnie wpłynie na rozwój uczniów”.

Ocena programu – wypowiedzi nauczycieli

- „Program niezwykle ciekawy, inspirujący, dający nauczycielowi dużą możliwość do twórczej pracy”.
- „Realizację programu oceniania kształtującego uważam za przydatną w procesie nauczania” (2).
- „Jestem bardzo wdzięczna!”
- „Po raz pierwszy uczestniczyłam w szkoleniu, które trwało niemal cały rok szkolny i na każdych zajęciach odbywało się omawianie wprowadzanych elementów kursu. Myślę, że to bardzo dobry pomysł, to była bardzo duża pomoc dla mnie, ponieważ na bieżąco dzielono się wiedzą, korygowano błędy, tłumaczono niejasności. To było dla mnie bardzo wartościowe szkolenie. Wdrażanie zdobytej wiedzy w pracy z uczniami wymagało dużo pracy, ale myślę, że powoli zaczyna ona przynosić efekty w postaci większego zaangażowania uczniów w proces nauczania i uczenia się”.

Wnioski

Zaprezentowane dane potwierdzają, że ocenianie kształtujące jako styl nauczania oparty na rozwoju wiedzy osobistej ucznia ożywczo wpływa na budowanie jego autonomii i odpowiedzialności za proces uczenia się.